

ПЕРША МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ З КОМПЛЕКСНИХ ДІЙ ЩОДО З'ЯСУВАННЯ ДОЛІ ТА МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ ТА ПІДТРИМКИ ЇХНІХ СІМЕЙ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ

ВСТУП

4 та 5 жовтня 2018 року у м. Київ (Україна) за ініціативою Міжнародного Комітету Червоного Хреста проведено Першу міжнародну конференцію з комплексних дій щодо з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти осіб та підтримки їхніх сімей (Конференція). Представники влади України та інших країн взяли участь у неформальній дискусії та отримали змогу налагодити зв'язки та поділитися досвідом з метою підвищення ефективності пошуку зниклих безвісти в результаті конфлікту та допомоги їхнім сім'ям.

На державному рівні нещодавно ухвалений Закон України¹ «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» став приводом для українських органів влади розглянути досвід інших країн у цій галузі та налагодити обмін інформацією для сприяння ефективному виконанню цього Закону.

На міжнародному рівні Конференція мала на меті:

- підкреслити визначальне значення політичної волі та довгострокової цілеспрямованої політики уряду, у тому числі у питанні виділення відповідних фінансових ресурсів;
- підкреслити необхідність координування заходів з пошуку зниклих осіб та ідентифікації загиблих, що передбачатиме централізоване

¹ Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» № 2505 був прийнятий Верховною Радою України 12 липня 2018 року та підписаний Президентом України 30 липня 2018 року. Закон чинний, але його впровадження вимагає прийняття урядових нормативних актів та вжиття інституційних заходів. МКЧХ вітає ухвалення Закону про зниклих безвісти. МКЧХ мав честь брати участь у проведенні консультацій під час розробки законопроекту, і ряд рекомендацій Комітету було враховано.

управління справами та багатопрофільний комплексний процес ідентифікації, особливо у разі масштабних та/або довгострокових ситуацій²;

- налагодити обмін знаннями та досвідом, отриманим в рамках співпраці між національними механізмами та оперативними структурами, відповідальними за пошук зниклих безвісти та проведення ідентифікації;
- виявити нагальні потреби сімей зниклих безвісти і постраждалих громад у різних сферах та закликати владу до вжиття комплексних та всебічних заходів для задоволення цих потреб; забезпечити соціально-психологічну підтримку сім'ям під час проведення пошуку та ідентифікації;
- визначити основні вимоги та найпоширеніші труднощі у проведенні слідчих дій та/або судово-медичних експертиз, а також у діяльності судово-експертних установ у рамках масштабних та/або довгострокових проектів ідентифікації;
- заохочувати зв'язок між представниками країн-учасниць.

Усього у дводенному засіданні взяли участь 127 осіб, серед яких були представники всіх рівнів, залучених до пошуку зниклих безвісти та заходів з ідентифікації в Україні, зокрема, керівники провідних відомств, парламентарії, поліцейські, судові та судово-медичні експерти та науковці. На конференції були також присутні офіційні представники Вірменії, Азербайджану, Грузії, Іраку, Шрі-Ланки, Північної Ірландії та Нігерії, яких зацікавила актуальність та глобальний характер проблеми. Спікери з Аргентини, Боснії та Герцеговини, Колумбії, Кіпру, Чилі, Грузії, Перу, Іспанії, Шрі-Ланки та України розглянули політичні аспекти питання, необхідність політичної волі уряду та питання розробки та прийняття стратегічних рішень, роль сімей та забезпечення належної взаємодії між урядовими та оперативними структурами.

Програма складалася з чотирьох основних тем:

- координаційні механізми для ефективного пошуку зниклих безвісти, ідентифікації тіл та підтримки постраждалих сімей;
- взаємодія між національними координаційними механізмами/ комісіями та оперативними структурами, відповідальними за пошук зниклих безвісти та процес ідентифікації;
- розуміння та вирішення комплексних потреб сімей зниклих безвісти;
- пошук зниклих осіб, поводження з людськими останками та ідентифікація тіл, необхідність комплексного та міждисциплінарного узгодженого підходу.

На кожному засіданні були присутні українські та міжнародні доповідачі, які розкрили кожне питання з національної та глобальної точок зору. Час, відведений для запитань і відповідей, дозволив слухачам зосередитися на питаннях, що є найважливішими саме для їхньої роботи, а також зробити відповідні висновки щодо практичних дій та отриманого досвіду.

² Наприклад, конфлікти, природні та техногенні катастрофи, міграція, тощо.

ЧАСТИНА 1: КООРДИНАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПОШУКУ ОСІБ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ, ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТІЛ ТА ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ СІМЕЙ

Управління Шрі-Ланки з питань зниклих безвісти осіб (УЗБО) було засноване у лютому 2018 року і стало однією з чотирьох основних ланок правосуддя перехідного періоду, передбачених Резолюцією Комітету ООН з прав людини від 2015 року. Попередні комісії у Шрі-Ланці одна за одною ігнорували необхідність індивідуального з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти, а також не змогли забезпечити право сімей зниклих осіб на отримання достовірної інформації, на справедливість і відшкодування збитків. Це призвело до глибокої недовіри сімей та постраждалих громад до того, що уряд Шрі-Ланки має політичну волю вирішити проблему зниклих безвісти. Окрім з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти, УЗБО має повноваження надавати рекомендації, що стосуються добробуту сімей, надавати їм соціально-психологічну підтримку, розробляти рекомендації щодо запобігання повторень інцидентів та забезпечувати централізоване управління даними про зниклих безвісти та їхніх сімей.

Спеціальна група Колумбії з розшуку зниклих осіб також була заснована у 2018 році. Вона є частиною механізмів забезпечення правосуддя у перехідний період і співіснує з чинними судовими, перехідними юридичними та звичайними адміністративними механізмами, що забезпечують пошук зниклих безвісти. Спеціальна група є позасудовою та гуманітарною, автономною і незалежною організацією, що уповноважена здійснювати пошук осіб, що зникли безвісти у зв'язку з внутрішнім збройним конфліктом, створеною для доповнення інших механізмів забезпечення правосуддя у перехідний період. На відміну від УЗБО Шрі-Ланки, що є постійною структурою, діяльність/повноваження Спеціальної групи Колумбії розраховано на 20 років. Новостворені на національному рівні механізми передбачають інклюзивність та орієнтованість на інтереси сімей.

Нещодавно прийнятим Законом про статус зниклих безвісти осіб передбачено початок створення восени 2018 року Національного механізму України з пошуку зниклих безвісти. Структура цього механізму запроваджує особливу співпрацю Національної поліції, служб безпеки, прокуратури, Міністерства оборони, уповноваженого з прав людини, служб екстреної допомоги, Міністерства тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб та інших організацій.

Закон передбачає фінансування національного механізму з державного бюджету і зобов'язує цей механізм включати заходи зі збору та централізації даних про зниклих безвісти. Підкреслювалася необхідність захисту механізму від впливу поточних політичних процесів і переговорів в період конфліктної ситуації/мирних переговорів, а також необхідність вирішувати питання з урахуванням очікувань сімей.

ЧАСТИНА 2: ВЗАЄМОДІЯ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМИ КООРДИНАЦІЙНИМИ МЕХАНІЗМАМИ/КОМІСІЯМИ ТА ОПЕРАТИВНИМИ СТРУКТУРАМИ, ВІДПОВІДАЛЬНИМИ ЗА ПОШУК ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ТА ПРОЦЕС ІДЕНТИФІКАЦІЇ

На думку Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, засади горизонтальної міжвідомчої взаємодії є важливим фактором, що сприятиме більш ефективному пошуку зниклих осіб та заходам з ідентифікації тіл. Оскільки розробка механізму відбувається у той час, поки конфлікт все ще триває, виникає необхідність діалогу з

представниками всіх сторін конфлікту, зокрема, стосовно збору зразків ДНК та порівняння даних.

Значний міжнародний досвід Групи судових антропологів Аргентини (EAAF) дозволив провести всебічний огляд механізмів, який підтвердив, що створення нових механізмів пошуку зниклих безвісти є перш за все політичним рішенням. Навіть тоді, коли існує політична воля і політичне рішення ухвалено, визначення зон відповідальності держави та її установ може бути проблематичним. Практичний досвід показав необхідність забезпечення політичної волі та створення спеціальних інституцій, які усвідомлюють потребу залучення міжвідомчих груп судово-медичних експертів та розуміють, що ДНК є лише одним з інструментів ідентифікації, а також необхідність залучення сімей, довгострокових стратегій, координації між державними установами, автономії національного механізму, а також обґрунтованих і реалістичних бюджетів. Хоча Істина, Справедливість, Відшкодування, Пам'ять і Примирення є п'ятьма важливими засадами, на які слід спиратися під час роботи, жодну модель не можна просто скопіювати, вона повинна враховувати місцеві особливості.

Три члени Комітету з питань зниклих безвісти на Кіпрі (СМР) представили огляд роботи цього механізму, який функціонує вже майже 30 років. Більшість співробітників є місцевими представниками кількох громад, що допомагає розвинути місцевий потенціал. Усі рішення ухвалюються за згодою трьох членів.

З огляду на отриманий досвід, вони підкреслили важливість залучення сімей, особливо під час складання зведеного списку зниклих безвісти осіб, адже сім'ї є останньою інстанцією у питанні розшуку зниклих. СМР спочатку була створена як місія зі встановлення фактів, але її діяльність не приносила очікуваних результатів, оскільки вона не давала відповідей сім'ям. Наразі вони дійшли висновку, що з ідентифікацією кожної нової особи напруженість зменшується, оскільки публічний гнів змінює скорбота у родинному колі. Вони наголошували на необхідності ретельного дослідження потенційних місць поховань і ефективного централізованого управління даними.

ЧАСТИНА 3: РОЗУМІННЯ ТА ВИРІШЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ ПРОБЛЕМ СІМЕЙ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ

Міністр з питань примирення та громадянської рівності Грузії надав короткий звіт та зробив огляд поточного стану справ у регіоні, включаючи структуру двох координаційних механізмів, які очолюються МКЧХ (двосторонній механізм між GEO та АВК і тристоронній механізм між GEO, SO та RF).

Член Консультативної ради Інституту зниклих безвісти Боснії та Герцеговини наголосив на важливості залучення сімей у всіх аспектах процесу з'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти. Він наголосив на важливості організованої державної допомоги сім'ям та їхнім представникам (спілкам сімей зниклих безвісти осіб) та необхідності деполітизації процесу пошуку.

Заступник Міністра юстиції України доповів про заходи, які вживаються державою стосовно зниклих безвісти осіб, а також підкреслив важливість нещодавно ухваленого закону.

Старший доктор-психіатр лікарні Ла-Пас у м. Мадрид (Іспанія) підняв важливі питання, які необхідно брати до уваги при наданні соціально-психологічної підтримки сім'ям зниклих безвісти. Було наголошено, що сім'ї не розуміють цього процесу, тому з ними потрібно проводити роз'яснювальну роботу, не завдаючи вторинної шкоди. Необхідно думати в першу чергу про цілі, а не про засоби. У кінці презентації було представлено 16 мінімальних стандартів для забезпечення належної підтримки сімей.

Засідання завершилося обговоренням перехресного оцінювання потреб сімей, проведеного в 2016 році в Україні. Оцінювання показало, що потреби залишаються незмінними, і пріоритетами для сімей є з'ясування долі зниклих родичів, необхідність фінансової, соціально-психологічної, юридичної та адміністративної підтримки та забезпечення справедливості. Сім'ї бажають, щоб влада зрозуміла їхній біль. З плином часу вони відчують себе все гірше і більш ізольовано, і це впливає на їхнє здоров'я.

ЧАСТИНА 4: ПОШУК ЗНИКЛИХ ОСІБ, ПОВОДЖЕННЯ З ЛЮДСЬКИМИ ОСТАНКАМИ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТІЛ, НЕОБХІДНІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО УЗГОДЖЕНОГО ПІДХОДУ

У 2016 році було впроваджено Закон про пошук зниклих безвісти у Перу. В Перу створювалося безліч різних комісій та рад з надання відшкодувань. Остання програма набагато більше зосереджена на сім'ях і менше — на кримінальній відповідальності. Було підтверджено, що для досягнення високих результатів і вирішення проблем необхідні 3 елементи: політична воля, виділення коштів та залучення жертв/сімей до політичного процесу.

Презентація Групи судових антропологів Аргентини підкреслює наслідки відсутності належних консультацій з сім'ями та державними структурами до впровадження законодавства, а також наведено приклади того, у яких випадках не вдалося впровадити механізми з різних причин. Підкреслено важливість розробки структур та кадрового забезпечення інститутів судових експертиз, а також те, що ця структура потребує часу для успішного формування.

Кілька презентацій представників різних установ та органів влади України підсумували повноваження структур та їхню поточну діяльність. Серед них — Голова Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (НДЕКЦ) МВС України, керівник Об'єднаного центру з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб, заручників та встановлення місцезнаходження безвісти зниклих в районі проведення АТО Служби безпеки України, начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України, начальник Відділу пошукової роботи Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України та Начальник Головного бюро судово-медичної експертизи.

Координатором з ідентифікації Групи судових антропологів Аргентини були описані відмінності між технічною та правовою ідентифікацією. Також було визначено, що процес технічної ідентифікації повинен бути

міжвідомчим, комплексним, цілісним та інтегрованим. Розглянуто рекомендації щодо ефективного процесу ідентифікації; створення ідентифікаційних відділів в установах судово-медичної експертизи (ініціатор технічного процесу ідентифікації), формалізації таких відділів відповідно до закону про забезпечення належної адміністративної (у тому числі фінансової) функціональності, виділення окремого персоналу і визначення конкретних процедур. Створення системи інформаційних потоків з внутрішньо- та міжінституційними зв'язками (багатофакторний діалог, багатовимірний підхід), призначення позиції координатора ідентифікаційних заходів, де основою процесу ідентифікації є координація технічної ідентифікації, а не експертизи ДНК, як помилково визначено в багатьох масштабних проектах.

Останньою і дуже важливою була презентація з Чилі, в якій була висвітлена необхідність безпосереднього залучення держави до вживання необхідних заходів. Ці заходи передбачали проведення внутрішніх реформ у закладах судово-медичної експертизи та залучення судових органів і сімей. Мета заходів полягала у вирішенні та належному реагуванні суспільства на певні помилки, зроблені в минулому, головним чином через відсутність контролю якості та відсутність скоординованого інформаційного потоку, що у багатьох (59 з 124) випадках призвело до неправильної ідентифікації.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розуміння ролей і важливості всіх урядових і операційних структур, відповідальних за комплексні дії щодо пошуку та ідентифікації зниклих осіб, а також підтримка їхніх сімей зазвичай є дуже складним завданням. Часто необхідні розробка ефективних механізмів, наприклад, комісій, спеціалізованих підрозділів, незалежних установ або просто переформування існуючої системи. Саме тому ця Конференція надає унікальну, не часто доступну для учасників можливість дослухатися до багатьох провідних діячів, оперативних працівників і консультантів з різних механізмів, а також поділитися своїм досвідом і порадами.

Підбиваючи підсумки, було винесено ряд основних принципів забезпечення ефективного пошуку зниклих безвісти, ідентифікації загиблих і надання підтримки їхнім сім'ям:

- Питання про зниклих безвісти є складним та вимагає комплексного підходу.
- З'ясування долі та місцезнаходження зниклих безвісти та ідентифікація померлих потребує часу.
- Створення довгострокових сталих механізмів є політичним рішенням, яке вимагає політичної волі, цілеспрямованої роботи та прозорості.
- Ця політична воля повинна включати виділення достатнього фінансування з бюджету.
- Основна роль механізму полягає у забезпеченні належного розподілення обов'язків/взаємодії між урядом і оперативними структурами, відповідальними за технічну роботу, у тому числі підтримку сімей.
- Запуск механізмів вимагає попередніх консультацій в уряді,

з неурядовим сектором, технічними експертами і, головне, з постраждалими сім'ями зниклих безвісти осіб.

- Механізми повинні мати чітко визначені цілі, які можуть включати необхідність реструктуризації установ (наприклад, створення спеціальних служб ідентифікації).
- Будь-яка держава потребує зміцнення місцевих слідчих і судово-медичних систем, відповідальних за пошук та ідентифікацію зниклих осіб, щоб забезпечити ефективні дії для пом'якшення гуманітарних наслідків масштабних подій, таких як збройні конфлікти, інші ситуації, пов'язані з насильством, та катастрофи.
- Ефективні та надійні процедури пошуку зниклих безвісти та ідентифікації тіл вимагають науково-технічних стандартів забезпечення якості.
- Методологія ідентифікації стала більш інтегрованим процесом і включає зіставлення інформації, на основі якої створюється інтегрований звіт про ідентифікацію. Це наукова ідентифікація, яка є основою для юридичної ідентифікації.
- Залучення сімей та постійний діалог із ними є дуже важливими.
- У відповідних випадках при впровадженні будь-якого механізму рекомендується враховувати стратегії інформування громадськості та комунікації.
- Не існує єдиного досконалого механізму, який можна було б просто скопіювати; механізм повинен бути розроблений так, щоб він відповідав поставленій меті для конкретної ситуації. Ситуація може не вимагати конкретного механізму або такий механізм може не бути визначеним, проте процедури в рамках чинної системи мають бути скориговані для того, щоб відповідати масштабним гуманітарним потребам.
- Нещодавно прийнятий Закон про статус зниклих безвісти є важливим кроком на шляху до вирішення питання про зниклих осіб в Україні. Проте лише ухвалення Закону не вирішує проблему зниклих безвісти осіб, необхідно забезпечити його належне виконання, включаючи виділення належного фінансування та подальше залучення потерпілих до роботи. Реалізація вимагає залучення та цілеспрямовані зусилля всіх зацікавлених сторін. Правова база створена; тепер потрібно належним чином організувати базу інституційну.

Після обговорення основні рекомендації можна підсумувати таким чином:

Пошук зниклих безвісти осіб, належне поводження з людськими останками та ідентифікація тіл зазвичай є відповідальністю слідчої та судово-медичної систем. Чинні процедури або нові механізми, якщо вони необхідні, повинні бути спрямовані на зміцнення цих систем. Необхідно докласти додаткових зусиль для того, щоб належним чином залучити сім'ї до з'ясування долі та місцезнаходження їхніх близьких, а також для комплексної, цілісної та всебічної підтримки їхніх потреб.

В рамках запуску, функціонування або реалізації функціонального та ефективного національного механізму рекомендується:

- Забезпечити належний механізм координації та взаємодії з існуючими структурами, відповідальними за різні етапи пошуку зниклих осіб та процеси ідентифікації, щоб уникнути дублювання завдань і оптимізувати знання та досвід установ. Такий національний механізм має бути прозорим, достовірним і незалежним від судової влади (хоча слід підтримувати зв'язок з ним у разі необхідності). Це повинна бути офіційна установа, до якої всі сім'ї зниклих безвісти можуть легко звернутися, щоб отримати відповіді.
- Впровадити окремі національні механізми, які доповнюють інші існуючі урядові процеси у цій галузі (гуманітарні/адміністративні/судові/кримінальні).
- Механізм повинен зосереджуватись не тільки на з'ясуванні долі та місцезнаходження зниклих осіб та ідентифікації тіл, а також на підтримці сімей на всіх етапах процесу.
- Гарантувати постійний зв'язок із сім'ями та активно пояснювати свої повноваження, ініціативи, процедури та результати діяльності. Крім того, національний механізм повинен постійно проводити консультації з сім'ями та заручатися їхньою участю у процесі прийняття рішень національним механізмом. Механізм повинен створити постійну внутрішню структуру для забезпечення належного залучення та підтримки сімей.
- Супроводжувати сім'ї зниклих осіб на всіх етапах процесу, надаючи їм інформацію та відповіді. Це включає повідомлення сімей про результати пошуків та передачу останків, приділяючи особливу увагу офіційному визнанню та вшануванню пам'яті загиблих. Процес супроводу сімей зниклих осіб під час пошуку зниклих безвісти та ідентифікації тіл вимагає спеціальних процедур та професійної уваги. Механізм повинен також забезпечити наявність визначеної системи надання сім'ям такої підтримки.
- Мати повноваження та кваліфіковані ресурси (фінансові та людські) для виконання своїх повноважень та досягнення своїх цілей щодо пошуку зниклих безвісти та ідентифікації тіл, а також забезпечення численних потреб сімей осіб, які пропали безвісти у певних обставинах.
- Гарантувати, що процеси пошуку та ідентифікації відбуваються за міждисциплінарним, комплексним, та цілісним підходом для забезпечення довіри сімей та їхньої впевненості в результатах ідентифікації. Створена система повинна забезпечувати виконання чітких процедур з визначеними ролями та обов'язками, а також підготовку комплексного звіту про ідентифікацію судовими експертами, які мають досвід у роботі зі складними ситуаціями відповідно до найкращих міжнародних експертних практик, гарантуючи високу якість і надійність результатів. Судові експерти мають постійно взаємодіяти з сім'ями, щоб пояснювати процес ідентифікації та відповідати на будь-які питання.
- Створити єдиний, центральний і повний національний реєстр зниклих безвісти, включаючи оновлений список контактних даних сімей зниклих безвісти та гарантувати конфіденційність інформації у ньому. Особисті дані повинні оброблятися відповідно до

національних та міжнародних правил щодо захисту персональних даних та конфіденційності. Це також забезпечує публічне визнання сімей.

- Забезпечити належний збір та централізацію інформації про зниклих осіб та неідентифіковані тіла відповідно до передового досвіду та міжнародних протоколів пошуку зниклих безвісти та ідентифікації тіл. Необхідно забезпечити доступність інформації для усіх учасників процесу.
- Підтримувати зв'язок з членами сімей та залучати їх до процесу передачі останків та подання результатів ідентифікації, у тому числі вибору найбільш відповідного місця для повернення/поховання останків своїх близьких, а також включення їх у планування будь-яких пов'язаних з ними заходів.
- Розробляти та впроваджувати план дій, обговорений та погоджений з сім'ями, з метою надання підтримки та розробки ініціатив з відшкодування збитків останнім. Створювати відповідні стратегії інформування громадськості та комунікації.
- Підтримувати існуючу політичну волю та цілеспрямовані зусилля, включаючи забезпечення виділення коштів.

МКЧХ було запропоновано регулярно організовувати подібні конференції, що дозволяють національним механізмам з питань зниклих безвісти обмінюватися знаннями, вивчати досвід колег та надавати одне одному підтримку. Це сприяло б встановленню стандартів у процесі пошуку зниклих безвісти, ідентифікації загиблих та підтримки їхніх сімей.

Хоча було визначено, що українські органи влади та практикуючі фахівці віддають перевагу подібним заходам, що відбуваються в Україні та зосереджені на актуальних для країни питаннях, було запропоновано «глобалізувати» конференцію та забезпечити обмін досвідом, пов'язаним зі стандартизацією практики та пріоритетів інших національних механізмів.

Рекомендовано, щоб МКЧХ взяв на себе ініціативу та надавав свою підтримку таких заходів у майбутньому у «філософському, технічному та фінансовому» відношенні.

Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ)

Делегація МКЧХ (головний офіс)

вул. Велика Васильківська, 6-О, м. Київ, Україна

Тел.: +38 (044) 392 32 10 або 0 800 300 155

kyi_kyiv@icrc.org

ua.icrc.org

facebook.com/ICRCUA

twitter.com/ICRC_ua

© МКЧХ, березень 2019 р.

Фото на стор. 1: Yuliia Dzhezhelii/ICRC